

DEBRECZENI PROTESTÁNS LAP.

AZ EGYHÁZ ÉS ISKOLA KÖRÉBŐL.

<p>Szerkesztőség: hova a lap azellemi részét illető minden küldemény intézendő N.-Péterfia utca 348 szám.</p>	<p>Megjelen hetenkint egyszer szombaton egy iven. Előfizetési ár egész évre 5 frt, félévre 2 frt 50 kr. Hirdetések díja: 100 szóig 1 frt, 200 szóig 2 frt, a másodszeri hirdetésnél 100 szóig 80 kr, harmadiknál 70 kr. Bélyegdíj minden hirdetésnél külön 30 kr.</p>	<p>Kiadó hivatal: hova a lap anyagi dolgaira vonatkozó minden közlemény és küldemény inté- zendő, Fűvészkert-utca 1080. sz.</p>
--	--	--

Tisztázzuk a helyzetet.

(Folyt. s vége.)

Ezek után nem lehet, hogy egy aggodalmamnak ne adjak kifejezést, mely azonban meglehet, hogy csak az én ősz fejemnek rémszülöttje, t. i.

Zsinat előtt ha a lelkész valamely gyülekezetben állandósított, legtöbbnyire a választási szabadosságnál fogva úgy tekintette állomását, hol neki élni és halni kell; következőleg nevelte népét, magának pedig — ha szerény volt is köre — otthont teremteni sietett. Most én attól félek, nem lesz így mindenütt, mert a jól végzett, de nem akadémiázott atyafiak megragadják az első alkalmat arra, hogy rendes lelkészek legyenek, mert ez az ut a d a s t r a, hanem mert helyöket csak átmenetnek tekintik, megeshetik, hogy sem gyülekezeteiket nem gondozzák úgy, mint különben gondolnák, sem otthonukat berendezni nem igyekeznek, nem is óhajtván, nera is akarván, hogy ott állandó városuk legyen s e miatt a különben is gyenge egyházak inkább és inkább elzülленek.

Hogy ez a talán csak nálam született rém eloszoljon a híg levegőben: nem lenne-e időszerű, hogy valamelyik theologiai akadémiánk a tanulás és tanulhatás érdekében tanerőkkel úgy láttatnék el, hogy a költséges külföldre menetel az itthoni tanulhatás által pótolthatnék? vagy ha ez árvaságunk miatt nem kivihetőnek, nem valósíthatónak mondatnék?! nem lehetne-e az erők tömörítésével ki-
eszközölni azt, hogy ifjaink közül vagy sokan, vagy legalább — a hivatottabbak közül — többen ki vagy elrepülhesse-
nek a külföldi tanintézetek magasabb légkörébe? Most meg van határozva a jobb állomás elnyerhetésének felté-
tele, de a feltétel teljesítéséhez legtöbb ifjunak nincs meg anyagi ereje, pedig hiába vágynék magasba a sas, hogy tul a fellegek ködén szemlélje a napot, ha csak szárnyai lennének, de nem volna légtenger, melybe röpereje tá-
maszkodhatnék!

Nem volt czélom valami kria félét írni, melyben a szabályszerű beosztás egymásután következék, csak a

gondolatokat vetem papirra, a miket az eszmék társulása sző. Ez okból ne tessék különösnek, ha majd ide, majd oda csapong gondolatom.

Most például azt a kérdést vetem fel, hogy ha behozták zsinati atyáink a lelkészpályázást, mért nem vették át a próbaszónoklat megengedését is ugyancsak az erdélyi atyafiaktól? Hát kicsoda, micsoda az a pap? ugy-e igehirdető a szószéken mindenekelőtt; és mint ilyenek — a minden más pályán is szükséges becsületes erkölcsi magaviselet mellett — szónoknak kell lennie, hogy hallgatói élvezettel hallgassák. Miért vettük át hát csak felében az erdélyi szokást és miért ellenezzük azt, hogy a kit egy hosszú életre tanítójaul választ a nép: azt választás előtt, a hívó egyház templomában meg is lássa mint embert és meghallgassa mint papot?

Tudom, hogy azt a feleletet kapom a kérdésre: hogy ez az ugynevezett kongatás sérti a pályázó önbecsületét. Tisztelem a feleletet, de szerény magam előtt nem látszik az kellő súlylyal bírónak; nem csak azért, mert tudom, hogy az erdélyiek ép oly érzékenyek papjaik reputációjára, mint mi, hanem azért sem, mert sokkal kisebb kellemetlenségnek tartom azt, ha valaki próbapapolás után el nem választatnék, mintha a nélkül meghivatván: a ki nem elégitő, nem kedves vagy épen nagyon is kellemetlen szónoki minősége miatt, előbb talán csak suttogva, később pedig hangosan és a templom mellőzésével adatik értésére, hogy a hívek vele megelégedve nincsenek. Tehát szükségesnek és pedig a lelkész nyugalma és sikere, munkálkodásának épületessége tekintetéből ép úgy, mint a népnek templomba szoktatása szempontjából annyival inkább is szükségesnek tartom a próba szónoklatot, mert a mi puritán isteniszteletünk csengő-bongó szertartás nélküliségét, a lelkész szó-
noklati hangzatosságának kell pótolni. Lám tudják ezt a Makóiak. Ők a káplánt is — a ki pedig nem örök időre választatik — próbapapolás után választják, tekintettel épúgy a templomuk nagyságára, mint a szónoki minőségre. Non omnis fert omnia tellus. Lehet valaki tudományosan képzett, de azért nem szónok, vagy legalább nem szívesen

hallgatott szónok; és lehet valaki kevesebb tudománnyal, de kedves és hatásos előadása, tehát a lelkészhez kötött igényeknek sikerdusan megfelelő, következőleg örömet hallgatott egyén.

Végezetre még egy pár tárgy. Ítéletem szerint a legközelebbi zsinat bizonyos pontoknál experimentált. Az általa hozott törvényeket a gyakorlat bírálja meg, a gyakorlat üti azoakra az exequaturt épügy, mint a revideálás szükségességének pecsétjét. Nem is lehet ez máskép; a legjobb, a legtisztább felfogással összeállított műben is lehet hézag, mit pótolni kell, hiány, a mire rámutat az élet; nem kellőleg körülírt és kidomborított §, mely felett vitázó fők érveknek érvet tesznek ellenébe, egyik így, másik ellenkezőleg magyarázván a szöveget. Jól van ez így; a vita kohójából kerül ki megtisztulva az igazság! de az okot, mely eme kitérést közbeszönöm javalta, később mondom el, most annyit jegyzek meg, hogy ha a zsinat egy és más alkotására — a legőszintébb tisztelet mellett is, némi-némi észrevételt kockáztatni szabadosnak véltem: ugyanazt vagyok bátor tenni az egyházkerületi azon belkörü intézkedésekre nézve is, melyeket a zsinati törvények alapján ugyan, de mindenik a maga körében egy és más alkalmazást illetőleg fentartott. Most csak a káplánokról szölok.

Valjon igazságos dolognak látszik-e az, hogy például ugyan olyan osztályzatu káplán, a ki Debreczenben vagy H.-M.-Vásárhelyen van alkalmazásban egy olyanal, a ki 3—400 lélekkel bíró egyházban segédkezik, teljesen azon számú évek kitöltésével nyerjen jogot a 3-ik vagy 2-ik osztálybeli egyházra való pályázáshoz? holott tudnivaló, hogy a lelkészi hivatalos teendők ismerésére és gyakorlati elsajátítására, husz év alatt sem nyílik annyi alkalom, annyi tér a kicsiny, mint a nagy népességű egyházban egy év alatt! hanem hát ez azokat bántja vagy bánthatja, a kiket érdekel; én csupán mint curiosumot említettem meg, hanem azt nem hiszem, hogy a legtágabb értelemben véve — mert csakugy is van tényleg — megnyugodnának hieink ama zsinati törvényben, hogy mindenki ott jogos és köteles tagja az egyháznak, a hol lakik. Mások is, de én is ugy látnánk szabatosítandónak ezt a szöveget, hogy egyedül a folyó, a reudes egyházi és iskolai szükségek teljesítési kötelezettségre, de ne egyszersmind a rendkívüliekre vonatkozzék. Például építünk iskolát, vagy sok évekig el-tartandó költséges templomjavítást teszünk, vagy harangot öntetünk: ekkor nemcsak igazságosnak nem, hanem méltányosnak, annyival inkább keresztyéninek sem tarthatjuk a csak lakhelyhez kötött megadóztatást a jelzett céloknál, mert a birtoknak erkölcsi örei a vallás és iskola levén, de meg a család e birtokon osztozkodó tagjai mig azok az épületek tartanak, az épített egyháznak személyileg is tagjaivá válhatván, nem volna igazságos, hogy azt, a mit valósítani nem segítettek, használják.

A vallás és iskola legalább ugyanazon felekezetenél — szellemi közszükség hiánya: erkölcsi vész, melyet elhárítani egyetemes kötelesség; és ha védi anyagi birtokát a gazdag ott is, a hol nem lakik, az árviz pusztítása ellen, védenie kell az erköcstelenség és tudatlanság rombolása ellenében is; legyen hát járulni köteles a jelzett építkezésekhez is, mert azokban szelidül az erkölcs, fejlődik az értelem; jó erkölcsű cselédekre, értelmes munkásokra pedig önjavaért, vagyona, biztonsága és haszna szaporitásaért a birtokosnak legalább is van annyi szüksége: mint a talaj javítására és az árviz veszélyétől való megörzésére.

Nem fizet a papnak? jó; hiszen az igével is élél. Elbocsátja cselédjeit ugy, hogy azok gyermekeik tandiját meg nem adják?! az is jó! de osztozzék a több évtizedre emelni célzott egyházi és iskolai épületek költségében akár lakik az épített egyházban, akár nem, ha birtoka van annak a községnek határában.

Ezuttal még csak egy előttem visszásnak látszó dolgot említek fel, nevezetesen:

A tanitói országos nyugdíj alapra fizetnünk kell, még pedig akkor is, ha a most működő tanító nem nyugdíjképes, mert nagy életkoru volt a nyugdíjalap létesítésekor. Fájhat lelkünk attól a gondolattól, hogy az ily szegény öreg egykor tán a könyörület panaszos és megalázó kenyerére szorul, de hát ki gondol a száraz fával, ha többé sem lombja, sem gyümölcse?! Nem az ily állapotra akarok irni jerémiádot, sirt e felett a tanitói kar mindig, tehát a mostani és ezutáni keserűség csak folytatása a régi, nem orvosolt fájdalomnak.

Hanem azt kérdelem, hogyha egy községben csak ref. hitfelekezeti iskolák vannak és zugiskolát a zsidók nem tarthatnak, a gör. keleti és róm. cath. cselédség pedig nem is akar tartani, de mindenik kötelezve van gyermekeit a létező iskolába járattni, tehát a tantermet, mint a hitfelekezet tulajdonát képezőt, mindenik használja: kifizesse akkor az orsz. tanitói nyugdíjintézet 12 frtját? Természetesnek tartom, hogy a község; de hát mert a minden valásfelekezetből összealkotott községi bizottság ezt magára nézve terhelőnek tartja: nem fogadja el az elméletet. Talán egyházkerületileg lehetne változtatni a nyomasztó helyzetet?

. . . re.

Egy kérdés a gyakorlati lelkészet köréből.

E lapok folyó évi 5-ik számában egy ifju zsidónő és 3 éves kis fia áttérését s az előbbinek egyszersmind keresztyén férfiával célbavett egybekelését tárgyazó kérdésre, ugyanezen lap 8-ik számában Módra Imre ur adja meg az első feleletet, a kérdést igen helyesen két részre osztván s fejtegetvén először az áttérést, másodsor a házasságra lépés kérdését.

Megvallom, hogy feszült figyelemmel vártam a feltett kérdésre az első feleletet, nem azért, mintha arra nézve tisztában nem lettem volna önmagammal; hanem azért, mert az igazgatásom alatt levő egyházmegyében hovatovább mindinkább gyakoriakká lesznek az ily izraeliták közül való áttérések, és mert a kitűzött kérdésben fölemlített áttérési s házassági eset is épen ezen egyházmegyében, tudtommal sőt megkérdetetésemmel történt meg.

Itt tehát nem egy elvont kérdéssel, hanem egy konkrét, valósággal megtörtént esettel állunk szemközt, melynél — ha törvényelőtti felelősségről volna szó, ugy azt teljes mérvben magamra vállalom. — Szerencsére azonban itt törvény előtti felelősségről szó nem lehet.

Ami nevezetesen a kérdés első részét, vagyis az áttérést illeti: maga Módra Imre ur elismeri, hogy e tekintetben zsidókra vonatkozólag országos törvény nem intézkedik, mert az 1868-iki LIII-ik t. cz. „a törvényesen bevett ker. vallásfelekezetek viszonzosságáról“ szölván, annak egyetlen pontját sem lehet az izraelitákra alkalmazni. Igaz, hogy M. I. ur a mult idők százados lomtárából egy királyi rendeletet ránt elő s annak alapján véli a kitűzött kérdést megoldhatónak, de feledni látszik, hogy ma már ily, a lomtárból előkerült régi királyi rendeletekkel nem lehet az alkotmányos Magyarországot kormányozni; valamint feledni látszik azt is, hogy mily anachronismus egy oly királyi rendeletre hivatkozni „a egyenjogúság ezen korszakában“, mely az áttérő zsidónak még annyi jogot sem enged meg, mennyit az alkotmányos törvény az egyik keresztyén felekezetből másikba átlépő keresztyén nőnek megenged, hogy t. i. saját nemén levő kiskoru gyermeke őt az áttérésben követhesse; mert p. o. e királyi rendelet szerint, ha az a szóban levő 3 éves fiúcska leány volna, annak az anya áttérése daczára továbbra is zsidónak kellene maradni. De az idézett királyi rendelet nem lehet irányadó azért sem, mert a zsidó áttéréseknek a keresztyének áttérésénél soha elő nem fordulható oly különféle módozatai is vannak, melyekre e királyi rendelet ki nem terjeszkedik. Így p. o. megtörtént a közelmúltban az is, hogy a zsidó szülők családi összeköttetések kiméltése tekintetéből vallásukban megmaradtak ugyan, de gyermeköknek keresztyének közül keresztyét és anyát választva, mindjárt születése után a ker. egyházba avattatták fel s vajjon ez esetben az idézett porlepte királyi rendeletnek melyik pontja lehetett volna irányadó.

Miután tehát a fenforgó kérdésre nézve törvény nincs, az idézett királyi rendelet pedig, mely merő ellentétben áll az egyenjogúság követelményeivel — ha valaha érvényben lett volna is — ma már meg nem állhat: ebből az következnék, hogy az izraeliták áttérésére nézve is országos törvény alkottassék.

Szabad legyen azonban kimondanom, hogy keresztyén állam, bármily türelemmel tartozzék is viseltetni épen keresztyéni jelleménél fogva a nem keresztyének iránt, de azok át- vagy helyesebben mondva megtérését semmiféle törvény által nem gátolhatja a nélkül, hogy keresztyén jellegét meg ne tagadja. S épen ez az oka, hogy a nem-keresztyének, vagyis nálunk a zsidók áttérésére vonatkozó és azt szabályok közé szorító semminemű országos törvény eddigelé nem hozatott. Keresztyén állam — mint ilyen — nem is avatkozhatik a zsidók vallási ügyeibe, mert

velők csak mint polgárokkal áll érintkezésben, a vallás és mindaz, ami az ő vallásukkal s egyházi szokásaikkal összefügg, az államra nézve a keresztyéni türelem által parancsolt „ne bánt s virág.“ De másfelől ha a nem keresztyének — tehát nálunk a zsidók — közül valaki önkényt, minden kényszerítés nélkül kíván, akár egymaga, akár vele együtt lakó gyermekeivel egyetemben az államhoz nemcsak polgárilag, hanem vallásilag is csatlakozni, mint ahogy a szóban forgó esetben az izraelita nő vele együtt lakó 3 éves kis fiával csatlakozott: akkor a nejét elhagyott nem keresztyén apát, kinek az egész dolog lefolyásáról tudomása volt s gyermekét még csak nem is próbálta reklamálni, — felkeresni a távolban s megkérdetni, hogy bele egyezik-e gyermeke áttérésébe, vagy nem?: ez, eltekintve attól, hogy idevonatkozólag országos törvény nincs, olyanforma eljárás lenne, mintha a keresztyén missionariusok a pogány népek között minden megtérésnél szorgosan utána járnának, ha vajon az illető apja vagy nagyapja a megtérésbe beleegyez-e? Azok ott idegen földön szabadon minden törvényes formáság nélkül terjeszthetik a ker. hitet s vajon csak itt, a ker. államok közepette nem volna-e szabad a hozzánk önkényt kívánkozó nem-keresztyén elemeket akadály nélkül s szeretettel magunkhoz ölelni?

Én legalább, míg e tekintetben országos törvény nem lesz — pedig azt hiszem, hogy sohasem lesz — követni fogom a Megváltó ama parancsát: „tanítványokká tegyetek minden népeket stb.“

Ami a kérdés másik részét, t. i. az áttért zsidónak ker. férfiuval kötött házasságát illeti; e tekintetben már világos s félre nem magyarázható törvény beszél. Maga M. I. ur idézi e törvényt, mely szinte régi ugyan, de ma is érvényben áll, nem csak azért, mert országos törvény s nem pusztán királyi rendelet mondja, hanem főképen azért, mert az abban proclamált elvet a legujabb törvényhozás is megerősítette akkor, midőn a keresztyén és nemkeresztyén közt még az ugynevezett polgári házasságot is elvetette.

De hát itt nem is ez a baj, hanem M. I. ur szerint — ki ezt szinte bontó akadálnak ismeri el — csupán az, hogy ezt a házasságot a nő áttérte után bíróilag kellett volna semmisnek kimondani. Megvallom, nem értem, hogy amit maga a törvény „pro nullo et invalido“ declarál és pedig oly okon és alapon, melyet bíróilag vizsgálni nem kell, mi szüksége forog fenn annak, hogy az ily házasságot a törvényen kívül még a bíró is semmisnek nyilvánítsa?

De eltekintve ettől, a zsidók házassági ügyei nálunk keresztyén polgári törvényszék elébe nem is vonhatók. — Igaz, hogy az állam a közöttök saját szokásaik szerint létrejött házasságokat is örökösödési s egyéb jogi szempontból — másként nem lehetvén — kénytelen törvényeseknek tekinteni; de másfelől az is igaz, hogy az ő házassági ügyeik szintugy, mint egész vallási rendszerök az államra nézve ismét „ne bánt s virág.“ Így p. o. nemcsak régen volt ugy, hanem itt Magyarhonban ma is ugy van, hogy az ugynevezett Talmud zsidó — pedig a legtöbb ilyen — egy egyszerű váló levél által a legrövidebb uton megválk megunt, vagy meggyülölt életpárjától. Továbbá köztudomásu dolog az is, hogy tiltott vérségi és sógorsági fokozatokon a keresztyén államnak minden engedélye nélkül kelnek egybe s így oly házasságokat kötnek, melyek az állam törvényeivel ellen-

keznek. S vajon tud-e esetet M. I. ur arra, hogy ezen, az ország törvényei ellen kötött izraelita házasságok közül nálunk csak egyet is bírólilag megsemmisítettek, vagy az izraelita férj által kénye és kedve szerint elbocsátott nőt jogaiba visszahelyezvén, az elválás indokait megvizsgálták s a végzést törvényesen mondották volna ki? Vagy talán csak akkor kell ő mellettök a bírói eljárásra hivatkozni, midőn az nekik javokra s nem ellenőkre szól, miként ez a jelen esetben első tekintetre talán javokra czélzóznak látszik? De hiszen ez merőben felesleges s ők a törvény és a bíróság illetén pártfogását magok sem akarják. Köztudomásu dolog ugyanis, hogy ha közülök valaki a ker. egyház kebelébe áttér, azt azonnal holtak nyilvánítják s hozzátartozói mint halottat tartoznak meggyászolni. A holtak nyilvánítás által tehát az új házasságra léphetés utja, az ő részökről a volt férj előtt épen úgy nyitva áll, mint az áttért előtt, mi szerintünk — kik a hozzánk való áttérés által az áttértnek előbbi vallásában megmaradt minden hozzátartozói — s így férjével való összes viszonyait is megsemmisültnek tekintjük.

Még csak annyit jegyzek meg, hogy az Ausztriára s illetve az ottani eljárásra való hivatkozásnak nálunk, hol a polgári házasság még behozva nincs, ez idő szerint értelme nem lehet.

Azok, kik engem ismernek, tudják, hogy nem a zsidók elleni gyűlölet, nem valami dühös antiszemitizmus szól belőlem, midőn e kérdés fejtegetésébe belementem. Ha azonban ebben M. I. ur talán kételkednék, kész vagyok kételye eloszlatására bizonyítékokkal is szolgálni.

Segesvári József,
esperes.

Királyi kuria döntvényei Párber ügyben.

30. szám.

Ha a kath. lelkész részéről követelt párber iránti ügyekben panaszlott fél a kötelezettségi alap jogosultságát vonja kétségbe, illetőleg midőn az a kérdés döntendő el, ha vajjon a párber ingatlan birtokhoz kötött dologi terhet vagy személyes viszonyokon alapuló kötelezettséget képez-e? e felmerült vitás kérdés elbírálására a bíróságok vagy pedig a közigazgatási hatóságok vannak-e hivatva? (3279/P. 1884. számhoz.)

Határozat:

Ha a kath. lelkész részéről párberszolgáltatás iránt folyamatba tett ügyekben panaszlott fél a kötelezettségi alap jogosultságát támadja meg, illetőleg midőn az a kérdés vált vitássá, ha vajjon a párberszolgáltatás ingatlan birtokhoz kötött dologi teher vagy pedig személyes viszonyokon alapuló kötelezettség természetével bir-e? az ügy eldöntése a polgári bíróságok hatásköréhez tartozik.

O k o k:

Párberszolgáltatások iránti ügyek, ha a kötelezettség alapja nem vitás, a jogszolgáltatásnak a közigazgatástól történt elkülönítése óta közigazgatási uton véglegesen intézettek el. Az ekképen kifejlett gyakorlat ellen aggály nem is foroghat fenn, mert ez ellenkező tételes törvénybe nem ütközik, és mert az említett esetekben a felek magánjogai kérdésbe nem jönnek, hanem csak arról van szó, hogy a lelkész ellátására s ekként egyházi célra szánt illetmény behajtassék, — s habár a párber keletkezésénél

és fejlődésénél fogva a tulajdonképeni egyházi adó fogalma alá nem vonható, kétséget nem szenved az, hogy a közigazgatási hatóság a kérdéses esetekben oly jogosítványnak szerez érvényt, melyben tekintettel annak tartalmára és czéljára, a közjogi elem tulsulyban van.

Más szempont alá esnek azonban oly ügyek, melyekben panaszlott a kötelezettség alapját el nem ismeri; mert e védelemmel szemben az a kérdés oldandó meg, ha vajjon elvontan a parochialis kötelektől, létezik-e oly jogczim, melynél fogva a parochialis kötelekhez nem tartozó egyén a párber fizetésére jogszerűen kötelezhető.

A jogélet mutatja, hogy ilyenkor magánjogi alapokra (szerződés, végrendelet sat.) visszavezethető kötelezettség esete merül fel, — s habár a párber ekkor is egyházi czélra szolgáló járandóság természetével bir, a magánjogi vonatkozás mégis előtérbe lép, minthogy a felek részéről sem a parochialis köteleken belül támadt jogviszony, sem a párber egyházi czélja nem tétetik kérdés tárgyává, hanem egyedül az, ha vajjon a követelés alapját képező külön jogczim előfeltételei jogilag megállapíthatók-e vagy sem?

A most említett esetek végleges eldöntésére tehát a vitássá vált kérdések természeténél fogva csakis a polgári bíróságok lehetnek hivatva; áll ez kiváltképen akkor, midőn a párbert követelő lelkész azt állítja, hogy a párberszolgáltatás ingatlanokon nyugvó dologi terhet képez; minthogy e kérdés elbírálása már az 1881. LIX. t. cz. 6. §-ánál fogva is az illető birtokbíróság hatáskörébe van utalva.

E megoldás lényegileg összhangzásben van az 1848. előtti jogállapottal is; mert a párberszolgáltatás iránti követelés a jogot tagadó féllel szemben 1848 előtt is a lelkész, illetőleg annak képviselőjében a törvényhatósági ügyész által a polgári bíró előtt per utján érvényesítettet. (Példa erre a kir. ítélőtáblának a Molnár-féle döntvénygyűjtemény 468. lapján foglalt, 1817. évi szeptember 25-iki keletü határozata.)

A kir. kuria jelen határozatának czélja azonban még sem lehet az, hogy megszüntetessék az eddig fennálló s viszonyainknak megfelelő ama gyakorlat, mely szerint a párberszolgáltatás iránti követelés mindenkor, tehát oly esetekben is, melyekben előreláthatólag a kötelezettség jogalapja kétségbe fog vonatni, első sorban közigazgatási uton érvényesítendő.

A kir. kuria fennállott semmitőszéki osztályának határozataiban és a kir. kuriának több határozatában is elismert eme gyakorlatnak a törvényhozás intézkedéseig való fenntartása czélszerű, már azért is, mert gyakran a panaszlott védelmének iránya előre nem tudható, és mert e gyakorlat nem áll utjában annak, hogy ott, hol a kötelezettség alapja vitás, a közigazgatási határozat jogerőre emelkedése után az abban meg nem nyugvó fél az ügyet bírói utra vihesse.

Végül megjegyeztetik, hogy utóbbi esetekben az ügy saját-szerű természeténél fogva az 1877. XXII. t. -cikkben szabályozott kisebb polgári peres ügyek bírósága nem illetékes, mert a kereset első sorban a kisebb polgári peres eljárás alá eső értéket meghaladó követelési alap bírói elismerésére van irányozva.

Kelt Budapesten, a kir. kuria polgári szakosztályainak 1885. évi november hó 27-én tartott teljes üléséből.

Hitelesített az 1886. évi január hó 22-én tartott teljes ülésben.

31. szám.

Dologi tehernek tekintendő-e a párber minden oly esetben, midőn a „canonica visitatio“ értelmében annak szolgáltatása

házak vagy telkek szerint történik? (3125., 5023., 6531/P. 884. 1327. 3571/P. 885. számokhoz.)

Határozat:

Az magában véve, hogy egyes helyeken a *visitatio canonica* feljegyzései szerint a párbér minden ház vagy telek után szolgáltat ki, nem képez alapot arra, hogy a kérdéses helyeken a párbér ingatlanokon nyugvó dologi tehernek tekintessék.

O k o k:

A párbér a hívek önkéntes oblációiból veszi eredetét, czélja a kath. lelkész ellátásának biztosítása volt s ennél fogva a fogalmilag a plébániai kötelékhez tartozóknak jogszokás (*laudabilis consuetudo*) útján keletkezett személyes kötelezettségén alapul.

A párbérszolgáltatások eredetük és fejlődésüknél fogva a földesur kegyuri kötelezettségeire vissza nem vezethetők, mert mellözve a patronatus jogalapjainak vizsgálatát, kétségbevonhatatlan tény az, hogy a földesuri hatalom és a patronatusi jog számos helyeken nem volt egy kézben összpontosítva, és mert különben is a földesur jobbágyait a szokás, törvény erejével bíró rendeletek, vagy törvény útján megállapított uri tartozásokon felül más szolgáltatásokkal jogszerűen nem is terhelhette.

Az evangélikusok szabad vallásgyakorlatának elvi elismerését magában foglaló 1608. I. t. cz., nem eredményezvén az evangélikusoknak teljes kiválását a kath. egyház kebeléből, az annak meghozatalát követő vallási surlódások idejében tőlük a kath. lelkészt illető párbérszolgáltatás főleg azon az alapon követeltetett, mert még mindig a kath. egyház jurisdictiója alatt állóknak tekintettek s ez alapon követeltettek és szedettek tőlük az ingatlan birtokával semmi összefüggésben nem álló stóladíjak is.

Az 1647. évi XII. törvényczikk sem intézkedik a párbérről, mint oly teherrel, mely ingatlanok birtokával össze van kötve, hanem mint a lelkésznek ellátására szánt oly illetményről, melynek szolgáltatására a hívek vannak kötelezve.

Az 1691. évi ápril 2-án kelt kir. rendelet (*Explanatio Leopoldina*) szerint az evangélikusok a nem *articularis* helyeken továbbra is a kath. parochia kötelékéhez tartozóknak tekintettek, s ez alapon köteleztettek a párbért a kath. lelkésznek fizetni; — mig végre az 1790°/1. évi XXVI. t. cz. által a kath. egyház joghatósága alól teljesen feloldattak, s a kath. lelkésznek teljesített párbérszolgáltatások alól feltétlenül felmentettek.

A törvényhozásnak utóbb említett határozott nyilatkozványaival szemben ki sem fejlődhetett oly általános jogszokás, melynek alapján a párbér, tekintet nélkül a parochialis kötelékre, ingatlanokhoz kötött dologi teher természetét vette volna fel.

Ezekből, valamint ama tényből is, hogy a párbért rendszerint csak a házasságban élők az önálló háztartással bíró özvegyek és özvegynök szolgáltatatták és hogy azt a házatlan zsellérek is fizették: önként következik, hogy a némely *canonica visitatio*-ban előforduló ama kitételeknek, hogy a párbér minden ház vagy minden telek után szolgáltat ki, oly horderőt, mint ha azok a párbérszolgáltatás jogi természetét fejeznék ki, tulajdonítani nem lehet, hanem a fentebbiekből folyólag fel kell tenni, hogy az említett és azokhoz hasonló kifejezések csakis a párbér kivetésének módját kívánják jelezni.

Ezen általános elvi szempont azonban nem zárja ki azt, hogy a párbér egyes esetekben szerződés és más jogalkotó tények folytán ingatlanhoz kötött dologi teherre nem válhatott; mert a törvényhozás fentebbi intézkedései a felek cselekményeit és szabad rendelkezését semmi irányban nem korlátozták; ily esetekben tehát, s valahányszor átvállalt vagy községileg avertált párbérről

van szó, a fent kifejezést nyert általános elv nem állhat utjában annak, hogy a fenforgó külön jogczimmnél fogva a parochialis kötelékhez nem tartozók is a kath. lelkészt illető párbér fizetésére vagy kiszolgáltatására köteleztessenek.

Kelt Budapesten, a kir. kuria polgári szakosztályainak 1885. évi december hó 4-én tartott teljes üléséből.

Hitelesített az 1886. évi január hó 22-én tartott teljes ülésben.

Észrevételek Kótai Lajos ur cikkére.

Kisded egyházaink teherviselése cím alatt Kótai Lajos ur neve alatt megjelent közleményre vonatkozólag, bár annak némely tételét elfogadom, azonban két pontját figyelmem tárgyává téve, halgatással mellőzni helyén nem látom.

Az egyházi teherviselés aránytalanságát hozva fel, hangsulyozza, „hogy a földes uraság, kinek ezekre menő vagyona van, annyit fizet, mint egy birtoktalan négy lovas gazda.“

Lehetnek egyes esetek, de ezen állítás általánosságban a valóságnak meg nem felel, tudtommal és tapasztalatom szerint, ki az egyházkerületben legtöbb egyházzal bíró f. szabólcsei egyházmegye kormányzatában egy negyed század alatt részt vettem, meggyőződést szereztem arról, hogy a kisebb egyházakban az egyházi adó kivetését illetőleg osztályok vagynak felállítva, természetesen az egyházi adót az állami adó arányában kivetni a legnagyobb igazságtalanság lenne.

És ne feledjük azt, hogy mindenütt, hol templom, paplak, iskola építés szüksége áll elő, ha az egyházban egyházas élet van, melyet egy hivatásának megfelelő lelkész tapintatos eljárásával fentarthat, azon földes ur áldoz leg-többet, kinek ősei a vallásos üldözések korában alapították, többnyire kis községekben, az egyházat és iskolát.

Mondja továbbá cikkirő, midőn a kisebb egyházak leányosításáról szól, hogy bár azt a főtiszteletű egyházkerület elfogadta és az *affiliatio* eszméjét kimondotta, „hogy minden egyházközségekben, melyek a megállapított minimumot fizetni nem képesek, a lelkészi állomások bé nem tölthetők“, megróva az egyház kormányát, cikkében hangsulyozza, hogy az egyházkormányzat az eszme érvényesítését nem sürgeti, azon elvből indulva ki, hogy az egyházak és lelkészi állomások számát kevesbiteni nem tanácsos.

Hogy az egyházkerület az egész kerületre nézve az *affiliatio* kérdésében általános döntő határozatot hozott volna arról, bár figyelemmel kísérem a történeteket, tudomással nem bírok.

Tény az, hogy én mint a felső-szabólcsei egyházmegye-nek az időszerinti gondnoka évekkal ezelőtt, tapasztalván körlátogatásaim alkalmával a kis egyházakban működő lelkészek és tanítók nyomorát és az egyházak tulterheltségét, egy közgyűlésünk alkalmával indítványoztam, hogy a kis egyházakban működő lelkészek kihalásukkal esetről-esetre minden oly egyház, mely tisztességes lakáson, házi kerten kívül lelkészi javadalmul 600 frt jövedelmet biztosítani nem képes, lelkészválasztási jogosultságát elvesziti s az üresedésbe került egyház a legközelebbi egyházhhoz csatoltatik.

keznek. S vajon tud-e esetet M. I. ur arra, hogy ezen, az ország törvényei ellen kötött izraelita házasságok közül nálunk csak egyet is bíróság megsemmisítettek, vagy az izraelita férj által kénye és kedve szerint elbocsátott nőt jogába visszahelyezvén, az elválás indokait megvizsgálták s a végzést törvényesen mondották volna ki? Vagy talán csak akkor kell ő mellettök a birói eljárásra hivatkozni, midőn az nekik javokra s nem ellenökre szól, miként ez a jelen esetben első tekintetre talán javokra czélózónak látszik? De hiszen ez merőben felesleges s ők a törvény és a bíróság illetén pártfogását magok sem akarják. Köztudomásu dolog ugyanis, hogy ha közülök valaki a ker. egyház kebelébe áttér, azt azonnal holtak nyilvánítják s hozzátartozói mint halottat tartoznak meggyászolni. A holtak nyilvánítás által tehát az új házasságra léphetés utja, az ő részökről a vólt férj előtt épen úgy nyitva áll, mint az áttért előtt, mi szerintünk — kik a hozzánk való áttérés által az áttérnek előbbi vallásában megmaradt minden hozzátartozói — s így férjével való összes viszonyait is megsemmisültnek tekintjük.

Még csak annyit jegyzek meg, hogy az Ausztriára s illetve az ottani eljárásra való hivatkozásnak nálunk, hol a polgári házasság még behozva nincs, ez idő szerint értelme nem lehet.

Azok, kik engem ismernek, tudják, hogy nem a zsidók elleni gyűlölet, nem valami dühös antiszemitizmus szól belőlem, midőn e kérdés fejtegetésébe belementem. Ha azonban ebben M. I. ur talán kételkednék, kész vagyok kétélye elosztatására bizonyítékokkal is szolgálni.

Segesvári József,
esperes.

Királyi kuria döntvényei Párber ügyben.

30. szám.

Ha a kath. lelkész részéről követelt párber iránti ügyekben panaszlott fél a kötelezettségi alap jogosultságát vonja kétségbe, illetőleg midőn az a kérdés döntendő el, ha vajjon a párber ingatlan birtokhoz kötött dologi terhet vagy személyes viszonyokon alapuló kötelezettséget képez-e? e felmerült vitás kérdés elbírálására a bíróságok vagy pedig a közigazgatási hatóságok vannak-e hivatva? (3279/P. 1884. számhoz.)

H a t á r o z a t:

Ha a kath. lelkész részéről párberszolgáltatás iránt folyamatba tett ügyekben panaszlott fél a kötelezettségi alap jogosultságát támadja meg, illetőleg midőn az a kérdés vált vitássá, ha vajjon a párberszolgáltatás ingatlan birtokhoz kötött dologi teher vagy pedig személyes viszonyokon alapuló kötelezettség természetével bir-e? az ügy eldöntése a polgári bíróságok hatásköréhez tartozik.

O k o k:

Párberszolgáltatások iránti ügyek, ha a kötelezettség alapja nem vitás, a jogszolgáltatásnak a közigazgatástól történt elkülönítése óta közigazgatási uton véglegesen intéztettek el. Az ekképen kifejtett gyakorlat ellen aggály nem is foroghat fenn, mert ez ellenkező tételes törvénybe nem ütközik, és mert az említett esetekben a felek magánjogai kérdésbe nem jönnek, hanem csak arról van szó, hogy a lelkész ellátására s ekként egyházi célra szánt illetmény behajtassék, — s habár a párber keletkezésénél

és fejlődésénél fogva a tulajdonképeni egyházi adó fogalma alá nem vonható, kétséget nem szenved az, hogy a közigazgatási hatóság a kérdéses esetekben oly jogositványnak szerez érvényt, melyben tekintettel annak tartalmára és céljára, a közjogi elem tulsulyban van.

Más szempont alá esnek azonban oly ügyek, melyekben panaszlott a kötelezettség alapját el nem ismeri; mert e védelemmel szemben az a kérdés oldandó meg, ha vajjon elvontan a parochialis kötelektől, létezik-e oly jogczim, melynél fogva a parochialis kötelekhez nem tartozó egyén a párber fizetésére jogszerűen kötelezhető.

A jogélet mutatja, hogy ilyenkor magánjogi alapokra (szerződés, végrendelet sat.) visszavezethető kötelezettség esete merül fel, — s habár a párber ekkor is egyházi célra szolgáló járandóság természetével bir, a magánjogi vonatkozás mégis előtérbe lép, minthogy a felek részéről sem a parochialis köteleken belül támadt jogviszony, sem a párber egyházi célja nem tétetik kérdés tárgyává, hanem egyedül az, ha vajjon a követelés alapját képező külön jogczim előfeltételei jogilag megállapíthatók-e vagy sem?

A most említett esetek végleges eldöntésére tehát a vitássá vált kérdések természeténél fogva csakis a polgári bíróságok lehetnek hivatva; áll ez kiváltképen akkor, midőn a párbert követelő lelkész azt állítja, hogy a párberszolgáltatás ingatlanokon nyugvó dologi terhet képez; minthogy e kérdés elbírálása már az 1881. LIX. t. cz. 6. §-ánál fogva is az illető birtokbíróság hatáskörébe van utalva.

E megoldás lényegileg összhangzásben van az 1848. előtti jogállapattal is; mert a párberszolgáltatás iránti követelés a jogot tagadó féllal szemben 1848 előtt is a lelkész, illetőleg annak képviselőjében a törvényhatósági ügyész által a polgári bíró előtt per útján érvényesített. (Példa erre a kir. ítélőtáblának a Molnár-féle döntvénygyűjtemény 468. lapján foglalt, 1817. évi szeptember 25-iki keletü határozata.)

A kir. kuria jelen határozatának célja azonban még sem lehet az, hogy megszüntetessék az eddig fennálló s viszonyainknak megfelelő ama gyakorlat, mely szerint a párberszolgáltatás iránti követelés mindenkor, tehát oly esetekben is, melyekben előreláthatólag a kötelezettség jogalapja kétségbe fog vonatni, első sorban közigazgatási uton érvényesítendő.

A kir. kuria fennállott semmitőszéki osztályának határozataiban és a kir. kuriának több határozatában is elismert eme gyakorlatnak a törvényhozás intézkedéseig való fenntartása czélszerű, már azért is, mert gyakran a panaszlott védelmének iránya előre nem tudható, és mert e gyakorlat nem áll útjában annak, hogy ott, hol a kötelezettség alapja vitás, a közigazgatási határozat jogerőre emelkedése után az abban meg nem nyugvó fél az ügyet birói utra vihesse.

Végül megjegyeztetik, hogy utóbbi esetekben az ügy saját-szerű természeténél fogva az 1877. XXII. t. -cikkben szabályozott kisebb polgári peres ügyek bírósága nem illetékes, mert a kereset első sorban a kisebb polgári peres eljárás alá eső értéket meghaladó követelési alap birói elismerésére van irányozva.

Kelt Budapesten, a kir. kuria polgári szakosztályainak 1885. évi november hó 27-én tartott teljes üléséből.

Hitelesített az 1886. évi január hó 22-én tartott teljes ülésben.

31. szám.

Dologi tehernek tekintendő-e a párber minden oly esetben, midőn a „canonica visitatio“ értelmében annak szolgáltatása

házak vagy telkek szerint történik? (3125., 5023., 6531/P. 884. 1327. 3571/P. 885. számokhoz.)

Határozat:

Az magában véve, hogy egyes helyeken a visitatio canonica feljegyzései szerint a párbér minden ház vagy telek után szolgáltatik ki, nem képez alapot arra, hogy a kérdéses helyeken a párbér ingatlanokon nyugvó dologi tehernek tekintessék.

O k o k:

A párbér a hívek önkéntes ohlációból veszi eredetét, czélja a kath. lelkész ellátásának biztosítása volt s ennél fogva a fogalmilag a plébániai kötelékhez tartozóknak jogszokás (laudabilis consuetudo) utján keletkezett személyes kötelezettségén alapul.

A párbérszolgáltatások eredetük és fejlődésüknél fogva a földesur kegyuri kötelezettségeire vissza nem vezethetők, mert mellözve a patronatus jogalapjainak vizsgálatát, kétségbevonhatatlan tény az, hogy a földesuri hatalom és a patronatusi jog számos helyeken nem volt egy kézben összpontosítva, és mert különben is a földesur jobbágyait a szokás, törvény erejével bíró rendeletek, vagy törvény utján megállapított uri tartozásokon felül más szolgáltatásokkal jogszerűen nem is terhelhette.

Az evangélikusok szabad vallásgyakorlatának elvi elismerését magában foglaló 1608. I. t. cz., nem eredményezvén az evangélikusoknak teljes kiválását a kath. egyház kebeléből, az annak meghozatalát követő vallási surlódások idejében tőlük a kath. lelkészt illető párbérszolgáltatás főleg azon az alapon követeltetett, mert még mindig a kath. egyház jurisdictiója alatt állóknak tekintettek s ez alapon követeltettek és szedettek tőlük az ingatlan birtokával semmi összefüggésben nem álló stóladijak is.

Az 1647. évi XII. törvényczikk sem intézkedik a párbérről, mint oly teherről, mely ingatlanok birtokával össze van kötve, hanem mint a lelkésznek ellátására szánt oly illetményről, melynek szolgáltatására a hívek vannak kötelezve.

Az 1691. évi ápril 2-án kelt kir. rendelet (Explanatio Leopoldina) szerint az evangélikusok a nem articularis helyeken továbbra is a kath. parochia kötelékéhez tartozóknak tekintettek, s ez alapon köteleztettek a párbért a kath. lelkésznek fizetni; — mig végre az 1790/1. évi XXVI. t. cz. által a kath. egyház joghatósága alól teljesen feloldattak, s a kath. lelkésznek teljesített párbérszolgáltatások alól feltétlenül felmentettek.

A törvényhozásnak utóbb említett határozott nyilatkozvaival szemben ki sem fejlődhetett oly általános jogszokás, melynek alapján a párbér, tekintet nélkül a parochialis kötelékre, ingatlanokhoz kötött dologi teher természetét vette volna fel.

Ezekből, valamint ama tényből is, hogy a párbért rendszerint csak a házasságban élők az önálló háztartással bíró özvegyek és özvegynökok szolgáltatták és hogy azt a házatlan zsellérek is fizették: önként következik, hogy a némely canonica visitatiókban előforduló ama kitételeknek, hogy a párbér minden ház vagy minden telek után szolgáltatik ki, oly horderőt, mint ha azok a párbérszolgáltatás jogi természetét fejeznék ki, tulajdonítani nem lehet, hanem a fentebbiekből folyólag fel kell tenni, hogy az említett és azokhoz hasonló kifejezések csakis a párbér kivetésének módját kívánják jelezni.

Ezen általános elvi szempont azonban nem zárja ki azt, hogy a párbér egyes esetekben szerződés és más jogalkotó tények folytán ingatlanhoz kötött dologi teherre nem válhatott; mert a törvényhozás fentebbi intézkedései a felek cselekményeit és szabad rendelkezését semmi irányban nem korlátozták; ily esetekben tehát, s valahányszor átvállalt vagy községgileg avertált párbérről

van szó, a fent kifejezést nyert általános elv nem állhat utjában annak, hogy a fenforgó külön jogczimnél fogva a parochialis kötelékhez nem tartozók is a kath. lelkészt illető párbér fizetésére vagy kiszolgáltatására köteleztessenek.

Kelt Budapesten, a kir. kuria polgári szakosztályainak 1885. évi december hó 4-én tartott teljes üléséből.

Hitelesített az 1886. évi január hó 22-én tartott teljes ülésben.

Észrevételek Kótai Lajos ur cikkére.

Kisded egyházaink teherviselése cím alatt Kótai Lajos ur neve alatt megjelent közleményre vonatkozólag, bár annak némely tételeit elfogadom, azonban két pontját figyelmem tárgyává téve, halgatással mellőzni helyén nem látom.

Az egyházi teherviselés aránytalanságát hozva fel, hangsúlyozza, „hogy a földes uraság, kinek ezerekre menő vagyona van, annyit fizet, mint egy birtoktalan négy lovas gazda.“

Lehetnek egyes esetek, de ezen állítás általánosságban a valóságnak meg nem felel, tudtommal és tapasztalatom szerint, ki az egyházkerületben legtöbb egyházzal bíró f. szabócsi egyházmegye kormányzatában egy negyed század alatt részt vettem, meggyőződést szereztem arról, hogy a kisebb egyházakban az egyházi adó kivetését illetőleg osztályok vagynak felállítva, természetesen az egyházi adót az állami adó arányában kivetni a legnagyobb igazságtalanság lenne.

És ne feledjük azt, hogy mindenütt, hol templom, paplak, iskola építés szüksége áll elő, ha az egyházban egyházas élet van, melyet egy hivatásának megfelelő lelkész tapintatos eljárásával fentarthat, azon földes ur áldoz leg többet, kinek ősei a vallásos üldözések korában alapították, többnyire kis községekben, az egyházat és iskolát.

Mondja továbbá cikkirő, midőn a kisebb egyházak leányosításáról szól, hogy bár azt a főtiszteletű egyházkerület elfogadta és az affiliatio eszméjét kimondotta, „hogy minden egyházközségekben, melyek a megállapított minimumot fizetni nem képesek, a lelkészi állomások bé nem tölthetők“, megróva az egyház kormányát, cikkében hangsúlyozza, hogy az egyházkormányzat az eszme érvényesítését nem sürgeti, azon elvből indulva ki, hogy az egyházak és lelkészi állomások számát kevesbiteni nem tanácsos.

Hogy az egyházkerület az egész kerületre nézve az affiliatio kérdésében általános döntő határozatot hozott volna arról, bár figyelemmel kísértem a történeteket, tudomással nem bírok.

Tény az, hogy én mint a felső-szabócsi egyházmegyének az időszerinti gondnoka évekké elelőtt, tapasztalván körlátogatásaim alkalmával a kis egyházakban működő lelkészek és tanítók nyomorát és az egyházak tulterheltségét, egy közgyűlésünk alkalmával indítványoztam, hogy a kis egyházakban működő lelkészek kihalásukkal esetről esetre minden oly egyház, mely tisztességes lakáson, házi kerten kívül lelkészi javadalmul 600 frt jövedelmet biztosítani nem képes, lelkészválasztási jogosultságát elveszítí s az üresedésbe került egyház a legközelebbi egyházhhoz csatoltatik.

Ezen indítványomat az egyházmegyei közgyűlés lelkesedéssel elfogadta; a végzés felterjesztetvén a főtiszteletű egyházkerületre, ott sanccionáltatott — tehát ez kötelező a felső-szabolcsi egyházmegyére nézve s tudtommal és gondnokságom alatt már több kis egyházak affiliáltattak is.

De hogy ily indítványok az egyházkerületben létező minden egyházmegyéből keletkeztek és helybenhagyattak volna, azt kétkem, legalább én arról tudomással nem bírok; tegye meg minden egyházmegye ily szellemben a szükséges lépéseket, akkor az egyházkerületi határozat kötelezővé válik az egész kerületben, nt. esperes uraknak felelősséggel járó kötelességük lesz az egyházkerületi végzésnek érvényt szerezni, lelkészi állomásokra oly kised egyházakban, melyek a leendő fizetésekre nézve a mértéket meg nem ütik, az üresedésben jött egyházakat felvilágosítani s pályázatot nem hirdetni, főtiszteletű püspök ur pedig, mint az egyházkerületi határozatok pontos teljesítésének fő öre vissza fog utasítani minden az egyházkerületi határozattal ellentétes pályázatok kihirdetését.

Igenis, ily rendszert egyszerre tömegesen életbe léptetni nem lehet, kis egyházakban szolgált, lehet, hogy a kötelességüket hiven teljesített lelképásztorokat az éhhalálnak kitennünk nem illő, nem szabad, ezt egyházi törvényeink is tiltják, várjuk bé, míg a küzdelmekkel teljes életét egy jótékony halál megszünteti, akkor áll elő az affiliatio esete, mely itt csak fokozatosan vihető keresztül.

Van egy nagy hiba segédlelkészeink részéről is, bár elismerem, hogy számosan vannak önértetesekek, kik inkább várnak évekre, míg tudományukhoz, képességükhöz mért egyházba mint rendes lelkészek bejuthassanak; de sokan vagynak a gyengébbek között, kik alig szolgáltak mint segédlelkészek, nem fogva fel jól hivatásukat, csak hogy önállósággal birni láttassanak, hajlandók a legcsekélyebb jövedelmű egyházba rendes lelkészi állást elfogadni és később küzdve az anyagi szükségekkel, midőn a tisztas lelkészi állásnak meg nem felelhetnek, untalan segély, könyöradományokra szorúlnak s ezen csakis az okszerűleg keresztül vitt affiliatio, a létező e tárgyban határozatok pontos és lelkiismeretes betöltése segíthet.

Ujfalussy József.

K ü l f ö l d.

(Vége.)

Franciaország. Párisból jött a hír, hogy a Kokinkhinaában dúlt keresztyén üldözésekről a római propaganda közelebbi tudósításokat kapott. Kokinkhina keleti részében ama római pápa helynökség területén, melyhez Annam fővárosa Hue is tartozik a múlt év november haváig 9 francia hittérítő, 7 benszülött lelkész, 60 vallástánító, 270 benszülött apácza, 24,000 keresztyén öletett meg; 200 lelkészi állomás teljesen elpusztított, 225 templom leégett, 17 árvaház, 10 apáczazárda, 2 földmivesgyarmat, 2 képezde s 2 gyógyszerár elpusztult. Kokinkhina északi részén 7000 keresztyén öletett le — köztük 9 benszülött lelkész, — s 60 lelkészi állomás dulatott föl. A menekült keresztyének éh halállal veszték el.

Anglia. Érdekes londoni ujság volt a maga idejében, hogy Dr. Parker congregationalista lelkész, egy világi em-

bernek engadte át szószerkét. Ez a világi ember nem kisebb személyiség volt, mint épen Londonnak Lord Mayorja. Október elején történt a múlt évben. A citybeli templom szinigtelt hallgatókkal s feszült figyelemmel hallgatók a szép beszédet, melynek alapigéje így hangzott: „én tudom, hogy az én Megváltóm él.“ Dr. Parker egy akkor tartott utóbeszédjében, a vasárnapot, melyen e világi férfiú a City templom szószerkén megjelent, egyháza történetében a legfényesebb napnak deklarálta.

Egy londoni lelkészi értekezlet élénk vita után, emlékiratot fogadott el, melyben a canterbury érsekhez szólva, szükséges egyházi reformokat sürget. Ilyenek volnának a lelkészségekben föllálandó egyházi előjáróságok, melyek az egyházi vagyon kezelése s igazgatásában, valamint más egyházi teendőkben is támogatnák a lelkészt. Aztán mellőzöttetni kívánják a korlátokat, melyeket a törvény az államegyház lelkészei s a világiak és nonconformista lelkészek közé állított, melynél fogva a nevezettek közt a kölcsönös kisegítés, helyettesítés eddig lehetetlen volt. A helyvásárt is megszüntetni óhajtkák, kívánva, hogy a lelkészek kinevezésénél, az illető egyház beleszólási joggal ruháztassék föl. A lelkészek munkakörének s jövedelmének megosztásában eddig fenálló visszaélések szüntettessenek meg stb. A cambridgei egyetemi tanács befolyásos tagjainak nagy része csatlakozott e mozgalomhoz.

Ugy Angol mint Skóthonban mozgalom indult meg, melynek célja, az egyháznak az államtól való elválása. Figyelemre méltó, a mit e tárgyban Lord Tennyson — a költő — Dr. Bosworth Smithhez intézett levelében mond. „Önnel együtt“ — ugymond — „én is azt hiszem, hogy az egyháznak elszakadása az államtól s ennek javairól való lemondása, előjátéka lenne sok olyan bukásának, a mi Angliában a legnagyobb és legjobb. Vannak kétségkívül visszaélések az egyházban, mint mindenütt, de ezek javíthatók.“

Az atheista Bradbaugh, január 13-án letette az esküt az angol parlamentben. Ez eset mindazokra kinos benyomást tesz, kik az eskü szentségének komoly tudatával birnak. Helyettesítsék inkább más valamivel a parlamenti esküt, mintsem a vallásos érzést ily mélyen sértő jelenetek ismétlődjenek.

Hollandia. Az ellenforradalmi párt vezére Dr. Kuyper, néhány követőjével hatalmába kerítette január 7-én, Amsterdam kiváló református egyházi épületeinek egyikét a töltésen épült „Nieuve Kerket.“ A „Nat. Ztg.“ tudósítója szerint, az orthodox kálvinista egyházi előjáróság, Isten igéjére való hivatkozással, megtagadta az engedelmességet s többsége által fölfüggesztetett. Az előjáróság teendőit a kerületi zsinat elnöksége vette át. A hivatalától fölfüggesztett előjáróság úgy tett, mintha misem történt volna s a szokott helyen a gyűlésteremben összegyűlt, úgy hogy a rendőrségnek kellett közbelépni. E helyiség s a templom őrizet alá helyeztetett. Nehányan azonban elcsalták az öröket, feltörték a helyiség zárait s ott elsánczolva magukat, ágygyl s élelmiszerekkel ellátva, megszállva tartják a vitatott épületet. A „Prot. K. Ztg.“ szerint e templom ostromlás célja semmi más, mint a levéltárral együtt birtokába jutni mindenféle egyházi okmányoknak, tehát azoknak is, melyek nagy vagyont képviselnek. Az egész levéltár ugyanis az új templom egyik mellék helyiségében őriztetik régóta. Mivel már a hollandi egyházak, magán társulatok jellegével bir-

nak, az illetékes törvényszék fog dönteni a tulajdonjog kérdésében. A templom addig is megnyitják mindkét párt hívei előtt. Az illetékes lelkészek addig is szolgálnak mint az előtt, csak hogy — mint a január 10-diki vasárnapon történt — a zsinat párti lelkész, polgári ruhába öltözött rendőr fedezete alatt kénytelen a szószékbe lépni, hogy méltatlan támadások ellen védve legyen. Ez idő szerint már mindenik párt ügyvédet vallott.

Magyarországot illetőleg, az egész német sajtót bejárta az a reájok nézve nem épen örvendetes hír, hogy Trefort miniszter, a német nyelvnek az iskolákból való kiirtását oly sikerrel űzi, miszerint maholnap csak magyar iskola lesz Magyarországon. Ugyanis, míg 1869-ben 5819 magyar nyelvű népiskola mellett, 1232 iskolában volt német az iskola nyelve, addig 1884-ben 7983 magyar tannyelvű népiskola mellett, csak 676 iskolában beszélnek németül; tehát 15 év alatt, a német népiskolák fele megmagyarosodott.

t...

Egyháztörténelmi töredék.

*A Bécsbe fölhívott és megjelent bizalmi férfiak tanácskozásai
1855. máj. 17. — jun. 20-ig.*

VIII.

Tizenharmadik ülés június 6-án délelőtt.

A törvényjavaslat 133-tól 136-ig terjedő §-ai tárgyalattak.

Kuzmáni. Egészen a javaslat szellemében nyilatkozik s annak tételei mellett argumentál.

Török Pál. A 133-ik §. egy tételére nézve aggodalmait nyilváníttja.*) Eddig ha biráskodás fordult elő, meg volt határozva, hol kell annak folyni, hol magát az illető vádlott menthesse. Eddig a superintendentiális convent tárgyalta; de nem helyes ez; a superintendentiális convent, vagy consistoriumnak tagjai, nem lehetnek oly függetlenek, hogy főnökük felett ítélhessenek; azt sem akarja, hogy csak egy fórum, a főconsistorium legyen a superintendentens felett; tehát ő kénytelen lesz projectumot tenni, hogy itt a zsinat ausschusának adassék a bíróság (mint akkor is, ha a superintendentiák között támad a vizsály). Második forum lesz a főconsistorium; harmadik ő felsége.

A superintendentens választására nézve megjegyzi, hogy politicai tekintetben kétségbe nem lehet hozni ő felségének legfelsőbb jogait. Ily értelemben teljes joga van az államnak a superintendentens választásnál. Bár egyházilag a választás teljesen bevégzettnek tekintendő, de ő felségének abba betekinteni „Oberaufsichtsrecht, politicai tekintetben joga van, „jus placeti.“

Az installatióra nézve úgy nyilatkozik: „nem szükség, hogy superintendentens teljesítse.“ Nincs itt apostoli successio, sem subordinatio. A más superintendentensek jelenléte csak annyiban kívánatos, hogy diszesítsék az actust s a testvériséget jelezzék. A státus részéről azonban, hogy az oberconsistorium elnöke jelen legyen, óhajtható. A beigtatás per collegium seniorum történjék.

Toperczer. Csaknem szóról-szóra kimerítette Török Pál az ő észrevételeit, ennél fogva egy pár lényegtelen megjegyzést tett.

*) Die Stelle des Superintendenten ist erledigt: b) im Falle desselbe wegen Vergehen vom Oberkirchenrathe mit Genehmigung des Kaisers seiner Stelle entsetzt wird.

Szoboszlai Pap István a 133-ik §-ra nézve megjegyzi:

1) Részletes törvény kell, mi okokból, mi uton és eljárással tétethetik ki a superintendentens hivatalából?

2) Az egyházi törvényes eljárásnak nem lehet kimaradnia, mert az egyháztól vette ő közvetlenül a hivatalt; potestas ecclesiastica utján, (I. Kór. XII. 28. Efézus IV. 11. Isten adott némelyeket gubernationes; ismét Máté XXIV. 47. XXV. 20. Az Isten jószágán gondviselővé tétetni őt talentomos szolgaként. Kiadta néked a méltóságot, hogy ezeket cselekedned. Márk. XI. 28. Felelhessen így Pál apostollal: „egyenlő akarattal választattam a gyülekezetektől.“ II. Kór. VII. 19. Jézustól kérdezték ezt a papi fejedelmek, felelte: nem mondom meg néktek. Márk. XI. 28. és 33. II. Kór. VIII. 19. Pál apostol írja: Titussal elküldöttük ti hozzátok amaz atyafit is, kinek nagy dicsérete vagyon az evangéliom predicáltatásában minden gyülekezetekben; nem csak ezt mondom pedig a felől, hanem hogy egyenlő akarattal választott is a gyülekezetektől.)

A kiktől vette tehát közvetlenül az apostoli eredetű hivatalt, hatalmat, azok által vétethetik ez vissza. Azután mehet, menjen, secunda instantiaként a főconsistoriumra, onnan ő felségéhez. De az ügynek előbb egyházilag kell tárgyalatni. Részletes törvény tehát ezen egyházi eljárásra nézve.

Eddigi cánonaink is gradatiokat állítottak fel a disciplinában (lásd XII-ik cánon.)

Panasz és vád kelhet a superintendentens ellen alulról, az alárendeltek részéről; ez esetben:

1) A superintendentiale consistoriumnak kell lenni első instantiájú fórumnak; ekkor a superintendentens elnöksége meg nem állhatván. Ha letétel ítéltetik, ekkor:

2) Sua natura apellátatni kell a főconsistoriumra. Ha ott is ily ítélet hozatik, igen üdvös és nyugtató, hogy az:

3) A felséghez feljelentessék; és csak a legfelsőbb megerősítés után hajtassék végre. Hiszen úgy is minden dolgainkban s ügyeinkben legfelsőbb birónak ismertük mindig és óhajtottuk a felséget.

A superintendentens letétele, a mint a Sinay esete is mutatja, úgy is oda kerülne recursus utján, nagyobb kimélet, nagyobb biztosítás is, ha az ítélet előre legfelsőbb revisió alá bocsáttatik.

De lehet a superintendentens ellen kifogás felülről is az oberconsistorium részéről. Ez esetben nehogy az egyház és ezt illető potestas ecclesiastica mellőzve legyen, szabályul teendő, hogy a superintendentiale consistorium, vagy inkább a zsinat, avagy ennek repraesentánsa a Synodal ausschus a superintendentia kihallgatása után ítéljen. Az ítélet Sua natura apellabilis és apellálható legyen a főconsistoriumra, ha a superintendentia ítélte; (ha pedig a zsinat ítélte, ekkor a főconsistorium utján a felséghez). Ha ott is letétel mondatik ki, ez a felség megerősítése után hajtassék végre.

A törvényjavaslat 134-ik §-a azon itéletére 2. Candidaten ohne Rücksicht, auf den Sprengel oder auf das Kronland.

2. Candidaten nem célelles annyiban, hogy könyebbíti a megválasztás eredményét, mert így talán hamarabb ki jön az általános többség; de ha egy legjelesebbet kell választani, nehéz, nem is mindenkor lehet kettőt tartani ilyennek. De nincs is erre szükség, ha egyszerre meg lesz az általános többség; ha nem lesz, akkor kettő candidáltassék.

A superintendentens választásnál eddig az volt a szabály

„e medio Fratrum suorum alterum quempiam.“ Most azt mondja a javaslat, „Ohne Rücksicht auf den Sprengel oder Kronland.“ Természetes is, hogy a magok körében levőket legjobban esmerik, hogy valyon az apostol által elősorolt kívánatok kibentálaltatnak fel. Igaz, hogy más részről a javaslat alapján a választás szabadsága terjed. Lehet eset, hogy szinte ösmernek más kerületbeliek közül olyat, a kibentünőleg megvannak az apostoli kívánatok, sőt más korona országbeliek közül is, például Erdélyben hitrokonok között, vagy Szerb vajdaságban, vagy Csehországban stb. E tekintet ajánlja ezt. Csakhogy mindenkor saját hitfelekezetünkbeli egyén lehet választandó egyházi férfiú és a tanításra, predicálásra alkalmas. Ennélfogva én nem ellenzem, de még nagyon meggondolandó dolog ez; ezen legfőbb hivatalra oly ember kell, ki ismerje a helyeket, körülményeket, szokásokat, a nép szellemét, műveltsége mértékét, a más hitűek iránti viszonyokat stb.

Resolutio ad instantiam 3. Martii 1733. exhibitam 21. decembris 1734. A két felekezet 4—4 superintendenst választasson. Superiores seu superintendentes e numero predicantium in Hungaria jam habitorum et quidem patriae filiorum. Az 1608-iki törvény: Suos superiores seu superintendentes habeant.

Az installatoria legezélszerűbb a conventbeni eljárás, hol minden esperesség képviselve van. Az eskütétel mindenesetre szükséges; a formalitás, ez lehet különböző a nélkül, hogy lényegbe ütközzék, mert hitvallásunk főelve, hogy az egyháznak egysége nem kül szertartások, de a tudománynak ugyanazonosága által feltételeztetik. Sok romlás származott hajdan egyházra, vallásra abból, hogy külső dolgoknak hitágazati, dogmái fontosság adatott. Nem lehet a kettőt veszély nélkül egyenlősíteni. Csak oda kell igyekezni, hogy az egyház külseje is, belső valójával öszhangzatba jöjjön.

Kérdés tehát, egy vagy két superintendensnek jelenléte szükséges-e?

Eleinte az apostoli korszakban egyszerűen történt, mindig csak kézzel és könyörgéssel. Titus és Timótheus Pál apostol által előállított püspökök valának. Több helyeken is állítottak elő püspökök az apostolok által.

A harmadik évszázadban kezdődött az, hogy a püspökök kölcsönösen hirül adták egymásnak megválasztásukat. Eleinte csak egyes esetben; kivált ha több competitorok vetélkedtek egymással és a szomszéd püspökök elismerés által pártot igyekeztek szerezni. Utóbb általános szokássá vált ez; elsőben szent és üdvös volt ebben a cél, t. i. hogy az elszórt egyházak ne csak szellemileg, de láthatólag is szorosban egybekapcsoltsanak; hogy a hivatal betöltése körül már ekkor mutatkozott visszaélések elháríttassanak. És először csak szükséghozta önkényes egyetértésből lett ez. De utóbb a legelső egyetemes zsinat által már kötelező szabálylyá lett püspökválasztásnál, más püspökök jelenléte s cselekvő befolyása. Oh de ez aztán nemsokára hatalomterjesztésnek és uralkodási váagnak eszközévé fajult. Mivel együttjárt aztán az is, hogy a püspökszen telésnek rendkívüli jelentőség, hatály, erő tulajdonított. — Minden ily eredményt kerülnünk kell, a szabadság, melylyel minket a fiu megszabadított, hogy meg ne kötelezzük magunkat ismét szolgálatnak igájával, az legyen az irányadó.

Tóth S.

(Folytatása köv.)

Különfélék.

A nagyváradai lelkészválasztás. Nagyváradon folyó hó 7-kén tartatott meg a lelkészválasztás s győztes Csák Máté vésztői időközi lelkész lett 200 szavazattal Bögös Lajos 138 és Sipos Imre 35 szavazata ellenében. A választás előtt egy héttel még Bögös Lajos neve hangoztatott az egész gyülekezetben, azonban a vésztői zavargós viszonyok megtudása után s különösen azon tapasztalat folytán, melyet a Vésztőn mult hó 28-kán járt paphallgató küldöttség magának szerzett, mely tapasztalat megerősítette ama hirt, hogy a vésztői gyülekezet tárt karokkal fogadná az új lelkészt Kun Bélát, ha Váradra Csák Máté lenne megválasztva, ennek következtében a Bögös-párt megszakadozott s a Kun Béla békéjét és boldogságát óhajtott rész azonnal Csák mellé állott s azok maradtak meg Bögös mellett, kik bár Kun Bélának is jó akarói voltak, de Bögös mellől elpártolni nem akartak, nem tudtak a hozzá kötött régi nagy szeretet miatt. . . Ezek mellé járult még az is, hogy a Vésztőn járt küldöttség dicsőreleg nyilatkozott Csák Mátéről s ezen dicséretet, a mint értesültünk, a Bögös-párt vezetői nem kicsinyelték, bizonyára ők is belátván a dolgok ekként leendő jobbrafordulásának szükségét úgy annyira, hogy a választás napján is sokan mentek a Csák-párthoz a vésztői béke megszerzése céljából. Az eredmény felett őszintén örvendünk. Csak azt szerettük volna, ha már előzetesen oda hatott volna Csák Máté ur, hogy a vésztői presbyterium meghívja új lelkészét, a mi még, tudtunk szerint, meg nem történt s miután teljes meggyőződést szereztünk Váradról arról, hogy Kun Béla nem foglalt Csák ellen álláspontot s visszavonulva volt a választási mozgalmaktól, sőt az ingerült Bögös-pártot lecsendesíteni igyekeznek: reméljük, hogy azonnal bár utólagosan, de mégis egészen el nem késetten meghívja a vésztői presbyterium új lelkészét s akkor úgy Nagyváradon, mint Vésztőn a teljes békesség áll elő. Ugy légyen! Ugy a vésztői, mint a váradai új lelkészeknek sikeres működést kívánunk új egyházaikban. Bihari.

Tiszántúli ev. ref. egyházkerületben ápril 7-én egyházkerületi tanügyi bizottsági ülés tartatik Debreczenben. Fontos tárgyai lesznek főleg a debreczeni főiskolát illetők.

Tanítóképezdei tanárságra, a debreczeni főiskolában a kitűzött határidőig mindössze 2 pályázó jelentkezett.

Segesvári ev. ref. ujonnan alakult anyaegyház templomának és lelkészi lakának felépíthetése céljából segélygyűjtő íveket bocsátott ki, belügyminiszeri engedély mellett. Ezen missioszerű hivatást teljesítő egyházat szeretettel ajánljuk hitrokonainknak pártolásába.

Megjelentek: Urasztalához készület. Irta Rác Károly szapárfalvai ref. lelkész. Ára 10 kr. — Tanügyi jelentés Hajdu vármegye 188⁴/₅. iskolai évi népoktatási állapotáról. Ugyanaz Debreczen sz. kir. városban levő népoktatási tanés nevelőintézetek, ipar- és kereskedelmi szakiskolák és humanitarius intézetek anyagi és szellemi állapotáról. A tanfelügyelői tisztet oly kiváló szakértelemmel és nagy buzgósággal teljesítő Kiss József urnak ezen jelentéseiről majd később megfogunk emlékezni.

Felelős szerkesztő: **Tóth Sámuel.** Szerkesztőtársak: **Csiky Lajos, Géresi Kálmán.**